

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА КОНВЕНЦІЯ CITES В УКРАЇНІ

А.А. Булейко к.б.н., А.М. Петросян, студент

Академія митної служби України, м. Дніпропетровськ

З огляду на транскордонний характер переважної більшості екологічних проблем, обмеженість національних ресурсів для їх вирішення та необхідність поєднання зусиль на наднаціональному рівні, розвиток демократичних процесів в Україні та її прагнення до інтеграції в Європейське співтовариство, міжнародне природоохоронне співробітництво стало логічним і необхідним елементом державної діяльності.

Внаслідок значного антропогенного навантаження на природні екосистеми, особливо в останнє століття, відбулися значні зміни в ландшафтах та середовищах існування дикої флори і фауни, що супроводжується зменшенням або зникненням багатьох видів тварин та рослин. Особливо страждають види з обмеженим розповсюдженням та вузькою екологічною спеціалізацією.

Україна стала учасницею Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES) з 29 березня 2000 року.

Дика фауна і флора в їх численних прекрасних і різноманітних формах є незамінною частиною природних систем Землі. Міжнародна співпраця є необхідною для захисту деяких видів дикої фауни і флори від надмірної експлуатації.

Конвенція CITES є невід'ємною ланкою міжнародного співтовариства в галузі управління якістю навколишнього середовища.

Базою для побудови системи управління навколишнім середовищем в організації є усвідомлення того факту, що своєю діяльністю вона впливає на навколишнє середовище через безліч різних шляхів, таких як:

- використання природних ресурсів (матеріалів, електроенергії, води, тощо);
- забруднення води, повітря, ґрунту;
- створення відходів;
- вплив на природні ландшафти;
- незаконна торгівля представників дикої флори і фауни тощо.

Саме ці чинники спонукають державу до міжнародного співробітництва, підписання міждержавних угод. Це правильно. Так як за їх допомогою можна буде підвищити якість управління навколишнім середовищем. З кожним роком стандарти і на державному, і на міжнародному рівні вдосконалюються.

До CITES занесено більш ніж 14000 видів. Положення Конвенції встановлюють єдиний порядок експорту та імпорту живих рослин і тварин, а також їх частини (плоди, насіння, шкури, кістки, роги, м'ясо, залози тощо), виробів з них (ювелірні, декоративні тощо та дериватів (харчові, технічні, медичні продукти і препарати, вироблені з них). Конвенція передбачає заборону чи строгий контроль міжнародної торгівлі та інших пересувань через митні кордони країн найбільш рідкісних і цінних видів тварин та рослин, які включені до її додатків 1, 2, 3. Торгівля цими видами дозволяється при наявності дозволу спеціально визначеного кожною країною Адміністративного органу CITES та підтвердження законності їх набуття. У випадку відсутності відповідного дозволу зразки, що потрапляють під дію Конвенції, можуть бути затримані чи конфісковані митними органами країн, через митні пункти яких вони провозяться.

За інформацією секретаріату CITES, незаконна торгівля видами тварин, що знаходяться під загрозою знищення, є прибутковим бізнесом. Згідно з офіційною статистикою, обсяг світового незаконного торгового обороту рідкісними видами тварин, що знаходяться під загрозою зникнення, складає більше 6 млрд. доларів на рік. Кримінальна торгівля тваринами знаходиться за прибутками на другому місці після торгівлі наркотиками і зброєю, причому з кожним роком кількість рідкісних тварин, у тому числі птахів, що перевозяться контрабандно через кордон, неухильно росте.

Головними постачальниками на світовий нелегальний ринок «живого товару», рідкісних рослин і їх частин є:

- Африка і Південна Америка — екзотичні тварини, у тому числі птахи (папуги) і мавпи;
- Південно-Східна Азія — плазуни, земноводні (черепахи, змії, ящірки та інші);
- Європа — ентомологічні колекції.

У 1989 році Секретаріат CITES ухвалив рішення про заборону вбивати слонів і торгувати слоновою кісткою, яка є однією з найприбутковіших сфер чорного ринку в багатьох африканських і азійських державах.

Серед видів, занесених до додатків CITES, багато представників фауни і флори України. Так, зараз в Україні значно поширилась торгівля рідкісними комахами, занесеними до Червоної книги України, земноводними, плазунами та хижими птахами. Крім тварин, за кордони країни щороку навесні вивозять сотні тисяч екземплярів рослин, занесених до Червоної книги України, в тому числі підсніжники, цикламени (Кузнецова), крокуси (Гейфеля). Наприклад, за даними операції «Першоквіт», яку спільно проводили дружини з охорони природи (ДОП) України та Росії із залученням відповідних обласних держуправлінь екобезпеки, лише з 20 лютого по 8 березня було вилучено 520160 екз. підсніжника складчастого, 126365 екз. цикламена Кузнецова, 2692 екз. білоцвіту весняного. Всі ці види занесено до Червоної книги України.

Секретаріат CITES працює над встановленням контролю над міжнародною торгівлею певними видами. Умови конвенції вимагають, щоб увесь імпорт, експорт, реекспорт і інтродукція з моря певних видів тварин і рослин проводився на підставі дозволів і сертифікатів. Кожна сторона договору зобов'язана призначити державний орган (Адміністративний орган), що здійснює контроль за системою ліцензування, а також як мінімум один науковий орган, повноважний давати експертну оцінку ефективності торгівлі позначеними видами. Список регульованих видів складається на Конференції Сторін, що скликається не рідше ніж раз на два роки (у червні 2007 року Конференція Сторін відбулася в Гаазі).

Приблизно 5 000 видів тварин і 28 000 видів рослин знаходяться під охороною Конвенції. Вимираючі види згруповані в Додатках за ступенем загрози їх зникнення і заходами, що вживаються щодо їх торгівлі.

Відповідно до Закону України «Про тваринний світ» на сьогоднішній день регулювання діяльності, пов'язаної з ввезенням в Україну та вивезенням за її межі диких тварин та інших об'єктів тваринного світу здійснюється Міністерством охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України. Рішення Кабінету Міністрів функції Адміністративного органу CITES в Україні покладено на Мінекобезпеки України. Адміністративним органом CITES України з питань осетрових продуктів визначено Держкомрибгосп України. Для наукової експертизи можливості експортно-імпорتنних операцій зразками CITES в Україні згідно положень CITES визначені:

- Інститут зоології ім. І.І.Шмальгаузена НАН України (зразки CITES тваринного походження, крім осетрових риб та випадків інтродукції з моря);
- Інститут ботаніки ім. М.Г.Холодного НАН України (зразки CITES рослинного походження);
- Південний науково-дослідний Інститут рибного господарства і океанографії (осетрові риби);
- Інститут біології південних морів ім. О.О.Ковалевського НАН України (інтродукція з моря).

Приєднання України до Конвенції CITES дозволяє розробити разом з іншими зацікавленими державами механізм контролю за міжнародною торгівлею рідкісними видами флори та фауни на території нашої країни, вжити необхідні заходи щодо обмеження нелегального вилучення тварин і рослин з природного середовища. Крім того, це сприяє нормальному міжнародному обміну тваринами і рослинами між зоопарками, цирками, ботанічними садами, іншими заінтересованими організаціями. Можливість самостійно регулювати відповідні питання щодо міжнародної торгівлі зразками CITES, спрощення процедури оформлення необхідних документів, посилення контролю на митних пунктах, стимулює розвиток легальної цивілізованої комерційної діяльності, що в свою чергу, збільшує надходження до дохідної частини бюджету, зменшує збитки від контрабанди об'єктами тваринного та рослинного світу і браконьєрства, дає змогу вдосконалити діючий механізм контролю за станом популяцій видів тварин і рослин і підвищує міжнародний авторитет нашої держави.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Богачов, В. Необхідність підвищення екологічної безпеки в Україні / В. Богачов // Економіст. – 2008. – №9. – С. 12–14
2. Білявський, Г.О. Основи екології: теорія та практикум: навчальний посібник / Г.О. Білявський, Л., І. Бутченко. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Лібра, 2004. – 368 с.
3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 41. – С.546
4. Офіційний сайт Верховної Ради України. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_129&p=1300613303551327. - Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення